

КІБЕРПРОСТІР – ГУМАНІСТИЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ЦИВІЛІЗАЦІЇ

У статті висвітлено результати дослідження моральних аспектів поведінки в кіберпросторі. Проаналізовано фактори, здатні впливати на формування і трансформацію моральних регуляторів поведінки у віртуальному світі. Зроблено висновки апробації використання нових комунікативних технологій у соціально-психологічних дослідженнях. Використано й інтерпретовано дані опитування, проведеного в соціальній мережі «VKontakte» (червень 2011 р.).

Ключові слова: кіберпростір, гуманізм, моральні основи поведінки, інтернет, цивілізація.

Коваленко А. В. Киберпространство – гуманистический потенциал цивилизации. В статье освещаются результаты исследования моральных аспектов поведения в киберпространстве. Анализируются факторы, способные оказывать влияние на формирование и трансформацию моральных регуляторов поведения в виртуальном мире. Представлены выводы апробации использования новых коммуникативных технологий в проведении социально-психологического исследования. Используются и интерпретируются данные опроса проведенного в социальной сети «VKontakte» (июнь 2011г.).

Ключевые слова: киберпространство, гуманизм, моральные основы поведения, интернет, цивилизация.

Kovalenko O. V. Cyberspace – Humanistic Potential of Civilization. In the article results of research of moral aspects of behavior in a cyberspace are presented. The analysis of the factors capable to influence formation and transformation of moral regulators of behavior in the virtual world is carried out. Conclusions of approbation of use of new communicative technologies in carrying out of socially-psychological research are presented. The data of poll spent in social network VKontakte (June 2011) is used and interpreted.

Key words: cyberspace, humanism, moral bases of behavior, Internet, civilization.

Постановка наукової проблеми та її значення. У Декларації незалежності Кіберпростору (1996) йдеться про те, що «Наш світ – інший ... Кіберпростір складається із взаємодій, відносин і самої думки, що утворюють подобу хвильового візерунку на павутині наших комунікацій. Наш світ – скрізь і ніде, і він не там, де живе тіло ... У нашому світі усі думки й висловлювання людства – від найгірших до ангельських – суть частини неподільного цілого, глобального потоку бітів. Ми не можемо відокремити повітря, у якому задихаєшся, від повітря, по якому ударяють крила» [1].

Текст Декларації на момент його створення є відповідним кроком на спробу ввести цензуру інтернету, що було сприйнято як загрозу свободі слова й демократії. Основна ідея Декларації – виступ проти державного контролю інформаційних процесів у віртуальній реальності. І після того, як минуло 16 років, в умовах кардинальної зміни ролі суспільної інформації та швидкості обмінних процесів, розширення кіберпростору, включення інтернету в поле економіки – актуальні й сьогодні питання державного регулювання відносин та моральних основ поведінки в мережі.

Осмыслиючи цивілізацію в контексті інтегрального підходу до людини, П. Сорокін (на початку ХХ ст.) зазначав, що доля людини залежить від її здатності творити *добро*. Водночас, на думку вченого, творчість у сфері *добра* різко відстала від творчої діяльності в галузі *істини* й *краси* [2, 385]. Це твердження сприймається як істинне й на сучасному етапі розвитку цивілізації, в епоху інтернету. Кіберпростір (ноосфера) – нове значуще середовище існування для людини – ставить завдання оновлення, формування системи й пошуку балансу внутрішніх (моральних) та зовнішніх (правових) регуляторів поведінки й відносин, що загалом здатні забезпечити розвиток ідеї *добра* на Землі.

Центр віртуалістики, заснований 1997 р. на базі лабораторії віртуалістики (1991), досліджує віртуальні реальності в їх філософському, технічному, природничому та гуманітарному аспектах [3]. Щороку він акумулює ідеї з питань віртуальності з огляду міждисциплінарного підходу. Так, на початку 2011 р. у межах семінару з інструментального виміру глибинних ціннісних установок людей відбулися дискусії щодо старої та нової етики, про «зло» і «добро» глибинних та поверхневих психологічних процесів усередині й зовні людини [4]. У листопаді цього року відбудеться конференція «Нові технології і розвиток людини» (ХІ Фролівські читання), на якій обговорюватимуть актуальні питання: «Нові технології і перспективи людини», «Картина світу: аксіологічний аспект», «Інформаційні технології: їх вплив та наслідки» [5]. На думку І. Т. Фролова, «саме освіта і гуманізм, тобто об'єктивне знання і висока духовність є основою розвитку людської індивідуальності, саме вони відкривають роду людському шлях у майбутнє» [5]. Щодо індивіда, то він «потребує сприяння його особистому самопізнанню» [6, 6]. Ці твердження взяті за висхідні в дослідницькій практиці з етичних аспектів поведінки в кіберпросторі.

Мета статті – представити результати дослідження моральних аспектів поведінки в кіберпросторі.

Завдання дослідження:

- аналіз чинників, здатних впливати на формування і трансформацію моральних регуляторів поведінки в кіберпросторі;
- апробація використання нових комунікативних технологій у проведенні соціально-психологічного дослідження;
- дослідження моральних основ поведінки в кіберпросторі та інтерпретація отриманих результатів.

У статті використовуються дані опитування, проведеного в соціальній мережі «VKontakte» (червень 2011р.).

Зміст основних понять

Цивілізація – основна типологічна одиниця історії людства. В основі типології – практичне й духовне ставлення людини до самої себе, до власного розвитку, тобто рівень рефлексії, який виражається передусім у здатності до саморозвитку [7]. Одним із перших у науковий обіг поняття «цивілізація» ввів А. Фергюсон (кінець XVIII ст.) [8]. Шотландський філософ був прибічником лінійного підходу до історії і розумів термін як стадію всесвітньо історичного процесу, що пов'язана з досягненням певного рівня соціальності; стадію, яка характеризується існуванням суспільних класів, міст, писемності й інших подібних явищ. У зв'язку зі зростанням популярності наприкінці XIX – початку XX століття плюрально-циклічного підходу до історії термін починають використовувати за іншим змістом. У локальних теоріях цивілізацій історію людства представлено як цілий ряд окремих потоків, історій різних народів із їх особливими культурами. Глобалізаційні процеси, які сьогодні охопили всі сфери життєдіяльності людини, повертають до ідеї визнання існування єдиної людської цивілізації.

Гуманістичний потенціал. У центрі гуманістичного світогляду стоїть ідея людини як вищої цінності. Як життєва позиція, гуманізм стверджує людську здатність й обов'язок вести етичний спосіб життя для самореалізації та в прагненні принести більшого блага людству [9]. Зміст чесноти вже не пропонують космічний світопорядок або божественна воля, а він є похідним від інтересів людей, тобто штучним і цілком змінним творінням [10]. Суттєвою для гуманістичного світогляду є завдання втілення вищих етичних цінностей у життя [11]. Отже, у такому контексті гуманістичний потенціал розумі-

ється як здатність кожної конкретної людини й людства загалом розвиватися у своїй спрямованості творити *добро*, у своїх проявах неогоїстичної любові до ближнього.

Кіберпростір. Термін «кіберпростір» увів письменник-фантаст У. Гібсон 1982 р. як метафору віртуальної реальності [12]. Сьогодні поняття «кіберпростір» активно використовується у праві, має похідні терміни: «кіберризик», «кібербезпека», «кібервідповідальність» й ін. [13; 14]. Віртуальний простір (кіберпростір) розуміють як інформаційний, котрий містить відомості щодо осіб, предметів, фактів, подій, явищ та процесів, які представлені в математичному, символічному або будь-якому іншому вигляді й такі, що перебувають у процесі руху по локальних або глобальних комп'ютерних мережах, або відомості, що зберігаються в пам'яті будь-якого фізичного або віртуального пристрою, а також іншого носія, що спеціально створений для їхнього зберігання, обробки й передачі [14]. Сучасний віртуальний світ (кіберпростір) є таким середовищем для людини, у якому її індивідуальний внесок у розвиток ідеї *добра* може набувати глобального характеру.

Моральні регулятори поведінки формуються і трансформуються під впливом певної сукупності чинників. Політика й право, мистецтво й наука, найближче оточення, зокрема сім'я, впливають на особистість, визначаючи характер та зміст її моральності. Підвищенню рівня моральної свідомості учасників віртуального світу можуть сприяти: лідер силою прикладу, держава силою закону, наука силою знання, мистецтво силою емоцій та почуттів, web-майстри силою умовності, сама людина силою власного бажання, власних переконань.

Лідери в інтернеті – особистості або організації з високим ступенем авторитету в цій сфері діяльності.

Корпорація Google Inc. володіє пошуковою системою Google – першим за популярністю сайтом у світі. Кожні шість із десяти користувачів інтернету в задоволенні своїх інформаційних потреб звертаються до цієї системи. Із 2004 р. корпорація Google Inc. має свій благодійний фонд і певну частину коштів відраховує на вирішення проблем, які стосуються всіх жителів Землі [15]. Акумулюючи ідеї в галузі покращення, благоустрою і, можливо, порятунку цивілізації, вона робить внесок у розвиток ідеї *добра* на планеті. Корпорація створила сприятливі умови в галузі розвитку інтелектуального потенціалу

цивілізації, оскільки можливість продати ідеї – добра мотивація їх породжувати й ними ділитися.

У кіберпросторі ім'я Павла Дурова – творця і генерального директора соціальної мережі «VKontakte» (найпопулярнішої мережі в Рунеті) знають мільйони. Для деяких він є інтернетом-божеством. Популярність його особистості в статистичних показниках – понад 3 млн тих, хто підписався на його особисту сторінку «VKontakte». До таких людей прислухаються, на них рівняються, їх наслідують. На своїй сторінці Павло Дуров затверджує найважливіші цінності, які лежать в основі благополучного суспільства: здоровий спосіб життя, професіоналізм та продуктивність праці. В інтерв'ю й особистому блозі творець «VKontakte» підкреслює пріоритет соціальної спрямованості свого проекту, мета якого – створення якісного сервісу світового класу.

Держава – головний політичний та правовий інститут, який створює законодавчу основу, що регулює відносини в кіберпросторі.

Існують різні підходи до вирішення питань державного контролю кіберпростору, які побудовані на позиціях від ортодоксального лібералізму до ультраконсервативних поглядів. Незважаючи на відмінності думок щодо ступеня свобод індивідів та соціальних груп в інтернеті (цензура, свобода слова), державний контроль у цій сфері є невід'ємним складником національної та особистої безпеки. У зв'язку з тим, що аудиторія кіберпростору молодшає з кожним роком, актуальними є питання державного контролю інформаційного впливу на особистість неповнолітніх суб'єктів і державного втручання для припинення діяльності злочинних угруповань, які підривають моральні основи майбутнього суспільства.

Професійна мораль web-майстрів – професіонали, які володіють широким діапазоном знань й умінь, а значить – величезними можливостями конструювання кіберпростору. На думку деяких експертів, саме вони визначають код віртуального світу [16].

Територія кіберпростору – це мільйони web-сторінок, які відкриваються щомиті та є джерелом задоволення інформаційних й інших потреб для мільйонів людей. Web-сайти (певним чином організовані зв'язки web-сторінок) – продукт діяльності web-програмістів або web-майстрів. Саме професійні знання дають змогу web-майстрові створювати сайти та просувати їх у мережі, розширюючи доступ до певної інформації. Впливове становище цієї професійної групи в кібер-

середовищі визначає значимість питання ціннісної парадигми, моральних засад діяльності web-майстрів. Нерідко в мережі можна побачити сайти, які орієнтовані на дитячу або підліткову аудиторію, але які включають «барвисті» посилання на ресурси, що містять інформацію, до адекватного сприйняття якої дитина ще не готова. Подібні факти засвідчують придушення внутрішніх моральних обмежень, які не дають можливості професіоналові повертати свої знання на шкоду суспільству й перевазі економічних стимулів у діяльності зі створення сайтів.

Наука. Виникнення інтернету, Всесвітньої павутини, кіберпростору (віртуальної реальності) – результати науково-технічного прогресу. Сучасні властивості кіберсередовища (відкритість доступу, швидкість переміщення) та їх оновлення також є наслідком удосконалення технічних пристроїв, розробки нових інформаційних технологій. Якщо розвиток природничих і технічних наук визначає стан базису кіберпростору, то соціально-гуманітарні дисципліни обумовлюють рівень рефлексії соціуму, ступінь усвідомлення людиною та суспільством власних трансформацій, які відбуваються під впливом цього середовища (огляд робіт, присвячених цій темі, див.: [17, 3–5]).

У кіберпросторі вчений, дослідницькі групи отримують величезні, ні з чим до цього непорівнянні можливості і для здійснення дослідницьких практик, і для представлення їх результатів, і для трансляції теоретичних знань (аналіз публікацій щодо використання інтернету в дослідницьких практиках див.: [18, 132–133]). Із прийняттям принципу відкритості у сфері доступу до наукових досягнень (друга половина ХХ ст.), мораль ученого отримує нове значення – свідомо використовувати властивості знання для спрямування соціальних дій у русло *добра*.

Мистецтво за допомогою художніх засобів (які в науці не використовують) здатне впливати не стільки на розум людини, скільки на її почуття. І цей шлях звернення до сфери духовного життя, де містяться уявлення про добро і зло, інколи буває набагато ефективніший. З огляду властивості приносити задоволення, художні твори знаходять доступ до сердець мільйонів людей. Для прикладу можна представити фільм «Матриця» (лідер прокату, бестселер, культова кінострічка), де змодельовано фантастичну ситуацію майбутнього, у якому реалізувалися ідеї штучного інтелекту, людського клонування, електронного копіювання особистості, й для людини кіберпростір –

єдино існуюча реальність. У результаті перегляду виникає цілком природне бажання уникнути здійснення подібного сценарію майбутнього, у якому людська цивілізація опиниться на межі зникнення.

Людина – носій певних поглядів у питаннях розуміння особистого й суспільного блага, свого персонального внеску в його здійснення. Володіючи свободою у сфері морального самовизначення, людина сама може вибрати моральні цінності, наповнювати змістом моральні категорії. У своїх діях, висловлюваннях людина виявляє свої ціннісні орієнтації й, у тому числі, етичну концепцію.

Питання конкретного змісту моральності в кіберпросторі передбачають звернення до індивідуальної свідомості учасників віртуальних відносин, їх індивідуальних інтерпретацій головних моральних категорій. Далі представлені результати й висновки дослідження моральних основ поведінки в кіберпросторі, що було проведене в соціальній мережі «VKontakte» (червень 2011р.). Це дослідження не мало метою отримання масштабних висновків щодо моральних основ поведінки користувачів соціальної мережі загалом або певної її частини. Незважаючи на те, що щоденна аудиторія соціальної мережі «VKontakte» становить 25 млн унікальних відвідувачів, звичайний користувач обмежує коло своїх контактів і реально взаємодіє з відносно невеликою кількістю людей. Користувач мережі отримує звістки про життя, почуття, думки та дії друзів, знайомих, кумирів на сайті, й звичаї найближчого оточення здатні впливати на людину іноді сильніше, ніж істини науки чи приклад авторитету.

Короткий опис процедури. Запрошення взяти участь в опитуванні були розіслані користувачам соціальної мережі, з якими за його межами відсутнє особисте знайомство. При отриманні згоди користувачеві в особистому повідомленні вислався документ (файл у форматі doc), що містив бланк із питаннями та інструкцією (файл лежав у вільному доступі у відкритій групі «VKontakte» [19]). Відповіді були отримані тим самим способом, тобто документом, прикріпленим до особистого повідомлення на адресу персональної сторінки «VKontakte».

Завдання. I. З'ясувати зміст категорій моральної свідомості користувачів мережі:

- уявлення про моральний ідеал та присутність у найближчому оточенні людей (друзі, підписки), які його втілюють, тобто поєднують у собі цінні з погляду користувача (і визначені ним самим) моральні якості;

- уявлення про абсолютне зло щодо дій користувачів соціальної мережі (того, що є погано для всіх і абсолютно неприпустимо з погляду моралі);

- готовність застосовувати санкції у відповідь на дії, які не відповідають моральним нормам, у т. ч. усвідомлення характеру та змісту подібних дій;

- уявлення щодо благодійної діяльності на сайті та наявних можливостей для користувачів соціальної мережі зробити посильний внесок у розвиток ідеї *добра*.

II. З'ясувати наявність інтересу в користувачів соціальної мережі до соціально-психологічних досліджень і готовність у майбутньому брати в них участь.

III. Апробувати використання нових комунікативних технологій у проведенні соціально-психологічних досліджень.

Результати та висновки. В опитуванні взяли участь користувачі соціальної мережі VKontakte віком від 12 до 25 років (вік такий, який вони самі повідомляли).

Найбільш цінними моральними якостями у свідомості більшості учасників опитування є доброта (цю моральну якість назвали 75 % респондентів), чесність, справедливість, мужність, також були відзначені відданість і гуманність. Більше половини респондентів вказали, що в їхньому найближчому оточенні серед друзів є люди, що втілюють моральний ідеал. Отже, людина прагне до того, щоб у її найближчому оточенні були добрі, чесні, справедливі, тому що саме такі якості інших людей забезпечують їй душевний затишок. Певною мірою цю думку підтверджує опитування, що представлено на 1-й сторінці VKontakte [20], на цей момент (жовтень 2011 р.) у ньому взяло участь 600 892 користувачі. Результат опитування засвідчує, що для 46,45 % користувачів мережі, які взяли в ньому участь, найбільш цінними моральними якостями в інших людях виступають доброта й чесність.

Відповіді користувачів у визначенні поведінки, яка є абсолютно неприпустимою з погляду моралі в процентному відношенні розподілилися так. Створення та підтримка діяльність груп, які закликають до расової, національної, релігійної та іншої нетерпимості й ворожечі між людьми, визначають як абсолютне зло 75 % респондентів; висловлювання щодо інших користувачів образливого характеру, які містять нецензурні вирази, – 62,5 %; зберігання та поширення інфор-

мації, забороненої законом, – 56,25 %; дії спамерів – 50 %; злам сторінок, груп – 37,5 %; створення фейків і надання неправдивої інформації про себе (не той вік, стать, місце навчання, роботи тощо) – 18,75 %. До абсолютно неприпустимих дій належить також наклеп і надання неправдивої інформації щодо певної події. Незважаючи на те, що всі респонденти (100 %) висловили думку щодо змісту категорії абсолютного зла, готовність застосувати санкції у відповідь за негідну поведінку в найближчому оточенні (видалити з друзів або підписок) висловили 87,5 % респондентів. Більшою мірою це стосується спаму, нецензурної лексики, дій, які зачіпають гідність людини, також зберігання / поширення протизаконної або неетичної інформації, неприйнятний аватар, тролінг (провокація на агресію), ігнорування. Можна припустити, що користувачі в питанні визначення абсолютного зла більшою мірою орієнтувалися на громадську думку, яка закріплена в законі. Отже, застосування санкцій за його порушення певною мірою покладаються на правоохоронні органи.

Питання про благодійність VKontakte свідомо включав інформування респондента щодо цієї можливості соціальної мережі. Так, навіть якщо до ознайомлення з питанням про благодійність користувач не мав уявлення про цю діяльність, то після це ставало для нього фактом. Однак тільки 68,75 % респондентів дали ствердну відповідь на це питання і лише половина з них змогли навести приклад дій користувачів мережі, які спрямовані на *благо*. Можливо, ця суперечність пояснюється тим, що власні дії чи інших користувачів не завжди усвідомлюються як внесок у розвиток ідеї *добра*, навіть коли вони такими і є.

Готовність брати участь у дослідженнях у майбутньому висловили 87,5 % респондентів, для 93,75 % із них найкращий спосіб зв'язку є сторінка VKontakte. Факт наявності інтересу до соціально-психологічних досліджень й готовність користувачів соціальної мережі брати в них участь дає можливість включати інтернет у структуру професійної діяльності дослідника.

Висновки. Сучасній людині потрібно все менше спеціальних знань, щоб отримати доступ у кіберпростір – світ величезний за своїми масштабами із майже необмеженою свободою переміщення та швидкістю поширення інформації. У цьому віртуальному світі людині надаються величезні можливості розкрити свій інтелектуальний, творчий й гуманістичний потенціал. І від неї залежить – чи буде вона

керуватися у своїй діяльності гуманістичними принципами чи ні. Ступінь відповідальності за індивідуальний внесок у розкриття та розвиток ідеї *добра* на території кіберпростору визначається становищем індивіда чи соціальної групи у віртуальному світі, кількістю та структурою капіталу (цінних ресурсів), яким вона володіє.

Література

1. Барлоу Дж. П. Декларация независимости Киберпространства [Электронный ресурс] : www.computerra.ru – веб-сайт / Журнал «Компьютерра». – Режим доступа : <http://www.computerra.ru/offline/1997/206/678/>
2. Кравченко С. А. Социология: парадигмы через призму социологического воображения : учеб. для вузов / С. А. Кравченко. – 2-е изд., перераб. и доп. – М. : Экзамен, 2004. – 624 с.
3. Информация о Центре Виртуалистики [Электронный ресурс] : Центр Виртуалистики – веб-сайт. – Режим доступа : <http://ich.iph.ras.ru/about.html>
4. Семинар «Виртуалистика» [Электронный ресурс] : Виртуальная жизнь. Виртуалистика.ru – веб-сайт. – Режим доступа : http://www.virtualistika.ru/new_rfo_a_o.html
5. Академик Фролов И. Т. [Электронный ресурс] : www.frolov-it.ru – веб-сайт. – Режим доступа : <http://www.frolov-it.ru/main.html>
6. Заглубский С. А. В чем гуманистический потенциал социологических наук? [Электронный ресурс] : Ин-т социологии РАН – официальный веб-сайт // Социологические исследования (Социс). – 2007. – № 12. – Режим доступа : <http://2008.isras.ru/files/File/Socis/2007-12/zagrubski.pdf>
7. Что такое Цивилизация? Значение и толкование слова tsivilizatsija, определение термина [Электронный ресурс] : www.onlinedics.ru – Крупнейший сборник онлайн-словарей. – Режим доступа : <http://www.onlinedics.ru/slovar/fil/f/tsivilizatsija.html>
8. Цивилизация : Википедия [Электронный ресурс] : Википедия – свободная Интернет-энциклопедия. – Режим доступа : <http://ru.wikipedia.org/wiki/Цивилизация>
9. Гуманизм : Википедия [Электронный ресурс] : Википедия – свободная Интернет-энциклопедия. – Режим доступа : <http://ru.wikipedia.org/wiki/Гуманизм>
10. Крапивенский С. Э. Цивилизационный подход к концепции человека и проблема гуманизации общественных отношений [Электронный ресурс] : www.i-u.ru – Б-ка РГИУ. – Режим доступа : http://www.i-u.ru/biblio/archive/krapivinskiy_civilizacionniy/01.aspx
11. V. Этика и разум [Электронный ресурс] : www.humanism.ru – Рос. гуманист. о-во. – Режим доступа : <http://www.humanism.ru/manifest5.htm>
12. Киберпространство : Википедия [Электронный ресурс] : Википедия – свободная Интернет-энциклопедия. – Режим доступа : <http://ru.wikipedia.org/wiki/Киберпространство>
13. Европейская Конвенция по киберпреступлениям (преступлениям в киберпространстве) [Электронный ресурс] : www.patent.ua – Некоммерческий

- Интернет-форум Патентных поверенных Украины. – Режим доступа : <http://www.patent.ua/publication.php?id=383>
14. Ваганов П. А. Правовая защита киберпространства в США [Электронный ресурс] : www.law.edu.ru/ – Юридическая Россия. Федеральный правовой портал. – Режим доступа : <http://law.edu.ru/article/article.asp?articleID=1248507>
 15. Google (компания) : Википедия [Электронный ресурс] : Википедия – свободная Интернет-энциклопедия. – Режим доступа : http://ru.wikipedia.org/wiki/Google_Inc
 16. Лессиг Л. : «Компьютерный код – закон киберпространства» [Электронный ресурс] : www.e-news.com.ua – E-news – деловые новости. – Режим доступа : <http://e-news.com.ua/show/131163.html>
 17. Коваленко А. В. Модернизация личности и социальных отношений в эпоху Интернет или как становятся web-мастерами [Электронный ресурс] : www.logicheads.com.ua – веб-сайт. – Режим доступа : http://logicheads.com.ua/al_kovalenko_publicaciy.html
 18. Коваленко А. Соціальні мережі & інформаційне забезпечення викладацьких практик (На прикладі соціальної мережі VKontakte) // Освіта регіону // Укр. наук. журн. – К. : Ін-т «Україна». – 2011. – № 2. – С. 132–136.
 19. Группа «Delta_5» ВКонтakte [Электронный ресурс] : www.vkontakte.ru – веб-сайт / – Режим доступа : http://vkontakte.ru/delta_5
 20. Опрос пользователей социальной сети Vkontakte : Что для Вас главное в людях? [Электронный ресурс] : www.vkontakte.ru – веб-сайт. – Режим доступа : http://vkontakte.ru/wall1_43827